

سیاست‌های تقسیم سود سهام بانک‌ها و حساسیت اطلاعاتی سپرده‌گذاران

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۴/۲۰

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۶/۱۵

کد مقاله: ۱۸۴۹۷

سعید رشنویی^۱، محمدسعید کرمی^۲

چکیده

سود تقسیمی که یکی از اجزای بازده سهام است، نقش بسزایی در تصمیمات مالی سرمایه‌گذاران و مدیران دارد بنابراین آنان همواره به دنبال الگوهای مختلفی برای بررسی و شناخت عوامل مؤثر بر پرداخت سود نقدی و پیش‌بینی سود تقسیمی هستند. با توجه به جایگاه صنعت بانک در بازار سرمایه ایران، شناخت عوامل مؤثر بر پرداخت سود نقدی در این صنعت می‌تواند به تمامی ذینفعان، تصمیم‌گیرندگان و سرمایه‌گذاران دیدگاه روشنی ارائه دهد. سود سهام عمدتاً به دلیل ارتباط آن با ساختار سرمایه، نقش محوری در امور مالی شرکت ایفا می‌کند. شناسایی عوامل مؤثر بر سود تقسیمی موضوع پژوهش بسیاری از پژوهشگران بوده است. نتایج آن‌ها بیانگر اهمیت سود تقسیمی در سرنوشت شرکت است. زیرا در این تصمیم‌گیری مقدار پولی که باید به سرمایه‌گذاران پرداخت شود و همچنین مقدار پولی که باید برای سرمایه‌گذاری مجدد انباشته شود، مشخص می‌شود. از طرفی، هنوز زوایای ناشناخته بی‌شماری در این زمینه وجود دارد که پژوهش در این زمینه را ضروری می‌سازد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

واژگان کلیدی: سود، سهام، بانک و سپرده‌گذاران

۱- کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خرم‌آباد، لرستان، ایران (مسئول مکاتبات)

۲- کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خرم‌آباد، لرستان،

۱- مقدمه

بازار سرمایه به‌عنوان نبض اقتصادی کشورهای توسعه‌یافته، یکی از مهم‌ترین منابع تأمین مالی و ابزار تخصیص کارآمد منابع تلقی می‌شود، که در جهت تبیین الگوهای رفتاری بازار و سرمایه‌گذاران، همواره در کانون توجه محققین و پژوهشگران مالی و حسابداری قرار دارد. علی‌رغم وجود نواقص در ساختار بورس اوراق بهادار تهران و عدم آشنایی افراد با سرمایه‌گذاری مالی، بورس اوراق بهادار همچنان از جذابیت‌هایی برای سرمایه‌گذاران برخوردار است و مطالعه پیرامون آن می‌تواند، در بهبود الگوهای رفتاری سرمایه‌گذاران و تخصیص بهینه منابع اقتصادی کشور مؤثر باشد. اصلی‌ترین عاملی که هر سرمایه‌گذار در تصمیم‌گیری‌های خود مورد توجه قرار می‌دهد نرخ بازده است. سود تقسیمی که یکی از اجزای بازده سهام می‌باشد نقش بسزایی در تصمیمات مالی سرمایه‌گذاران دارد. بنابراین سرمایه‌گذاران همواره به دنبال الگوهای مختلفی برای بررسی و شناخت عوامل مؤثر بر پرداخت سود نقدی و پیش‌بینی سود تقسیمی هستند.

مسئله تقسیم سود شرکت‌ها برای محققان مالی پیچیده و معماگونه است و از دو بعد بسیار مهم و قابل بحث است. از یک طرف، عاملی اثرگذار بر سرمایه‌گذاری‌های پیش روی شرکت‌ها است، زیرا تقسیم سود موجب کاهش منابع داخلی و افزایش نیاز به منابع مالی خارجی می‌شود. از طرف دیگر، بسیاری از سهامداران شرکت، خواهان تقسیم سود نقدی هستند. از این رو، مدیران با هدف حداکثر کردن ثروت سهامداران همواره باید بین علایق مختلف آنان و فرصت‌های سودآور سرمایه‌گذاری تعادل برقرار کنند. بنابراین تصمیمات تقسیم سود که از سوی مدیران شرکت‌ها اتخاذ می‌شود، بسیار حساس و دارای اهمیت است (هاشمی و همکاران، ۱۳۸۸). سیاست شرکت در زمینه سود تقسیمی، از عواملی است که بر ارزش شرکت مؤثر است سود تقسیمی به داشتن خاصیت چسبندگی معروف است شرکت‌هایی که سود تقسیمی خود را کاهش می‌دهند معمولاً با کاهش شدید در ارزش خود مواجه می‌شوند. بنابراین مدیران تمایل دارند از پرداخت سود بالا اجتناب کنند مگر اینکه از توانایی‌شان در حفظ سطوح بالای سود تقسیمی اطمینان داشته باشند (چای و سو، ۲۰۰۹).

سود نقدی به‌عنوان یکی از شیوه‌های توزیع جریان نقدی بین مالکان، به‌واسطه ملموس بودن از اهمیت بالایی برخوردار است. اما مهم‌تر از خطامشی تقسیم سود، ریشه‌یابی دلایل و عوامل تأثیرگذار در این زمینه است که این موضوع می‌تواند راهگشای تصمیم‌گیری‌های مهم اقتصادی برای گروه‌های مختلف ذینفع، به‌ویژه سرمایه‌گذاران باشد. زیرا دلایل و عوامل تعیین‌کننده به‌دست‌آمده از این ریشه‌یابی، نه‌تنها به توضیح رفتار قبلی شرکت‌ها کمک می‌کند، بلکه ابزاری برای پیش‌بینی حرکت و مسیر آتی آن‌ها در این حوزه فراهم می‌آورد. بررسی و مطالعه عوامل تأثیرگذار بر سود نقدی و سیاست تقسیم سود از چندین دیدگاه اهمیت دارد. اول، سیاست تقسیم سود به روی ساختار سرمایه و ارزش شرکت تأثیر می‌گذارد (نیکولاس ۲۰۰۵، ۲).

۲- سود و تقسیم سود

سود یکی از اقلام مهم و اصلی صورت‌های مالی است که در نوشته‌های مختلف کاربردهای متفاوت دارد. معمولاً سود به‌عنوان مبنایی برای محاسبه مالیات، عاملی برای تدوین سیاست پرداخت سود تقسیمی، راهنمایی برای سرمایه‌گذاران و عاملی برای پیش‌بینی در نظر گرفته می‌شود. سود به‌عنوان راهنمایی مورد تصور است که بر اساس آن سیاست‌های مربوط به سود تقسیمی و نگهداری سود تدوین می‌شود. سود را به‌عنوان شاخصی از بیشترین مبلغی می‌دانند که می‌تواند به‌صورت سود تقسیمی توزیع یا دوباره در شرکت سرمایه‌گذاری شود. به سبب تفاوت بین حسابداری تعهدی و حسابداری نقدی، یک سازمان می‌تواند از یک سو مبلغی را به‌عنوان سود شناسایی کند و از سوی دیگر وجوهی در دست ندارد که به‌عنوان سود تقسیمی پرداخت کند. از این رو شناسایی سود به خودی خود پرداخت سود تقسیمی را تضمین نمی‌کند (ریاحی بلکویی، ۱۳۸۱).

همانند شرکت‌ها شناسایی عوامل تعیین‌کننده سودآوری بانک‌ها و میزان تأثیر آنها بر سودآوری بانک‌ها در مدیریت بانکی بسیار حائز اهمیت است. شناسایی این عوامل می‌تواند در تعیین نحوه برخورد با هر یک از عوامل مؤثر بر سودآوری در راستای هدف گذاری برنامه‌های کوتاه مدت و بلند مدت جهت افزایش سودآوری به مدیریت کمک شایانی نماید. این عوامل در تحقیقات زیادی در محیط‌های اقتصادی متفاوت بررسی و آزمون شده است اما در هر محیط اقتصادی، بسته به شرایط حاکم بر آن محیط، این عوامل می‌تواند متفاوت باشد. بررسی شرایط و عوامل مؤثر بر سود، ضمن ایجاد بصیرت بیشتر نسبت به این عوامل، مدیران بانکی را قادر می‌سازد که در خصوص هریک از آنها سیاست مناسب را در پیش گیرند و از این طریق به بهبود مدیریت بانک کمک می‌شود. تحقیقات گذشته که بر روی سودآوری بانک‌ها انجام شده است نشان می‌دهد که عوامل مختلفی بر سودآوری بانک اثر دارند. این عوامل را می‌توان در دو گروه عوامل داخلی و خارجی طبقه بندی کرد. عوامل خارجی، عوامل اقتصاد کلان کشوری است که بانک

1- Chay and Suh

2- Nikolaos

در آن به فعالیت می پردازد و ویژگی‌های صنعت را در نظر می گیرد. این عوامل خارج از کنترل بانک هستند اما مدیریت بانک با پیش‌بینی مناسب آنها، می‌تواند از اثرات مؤثر بر سودآوری بانک بکاهد نمونه‌هایی از این عوامل نرخ بهره، نرخ بیکاری، نرخ تورم و تولید ناخالص داخلی می‌باشند (دوره، ۲۰۱۳) می‌توان انتظار داشت که تغییرات شرایط اقتصادی از یک سال به سال دیگر بر سودآوری بانک تأثیر بگذارد. در این زمینه عوامل ضروری کنترل مدیریت بانک تأثیر بسزایی در سودآوری بانک خواهد داشت. نرخ های بهره، کارمزد وام‌ها و شکل‌های مختلف سپرده‌ها، می‌تواند بر سودآوری بانک تأثیر گذار باشند (دمیرگاک و هاری، ۱۹۹۹) همچنین درآمدهای بهره‌ای و هزینه‌های بهره‌ای نیز تأثیر بسزایی در سودآوری دارند. بنابراین حجم وام‌ها و تسهیلات پرداختی و حجم شکل‌های مختلف سپرده‌ها به ترتیب به‌عنوان معیار کارایی دارایی‌ها و مدیریت پرتفوی بدهی‌ها استفاده می‌شوند. در تجارت واسطه‌گری‌های مالی فرم‌های مختلفی از ریسک از قبیل نرخ بهره و ریسک اعتباری در زمینه سودآوری وجود دارد (مولینیوکس و تورتن، ۱۹۹۲). تغییر شرایط بازار با تأثیر در نرخ بهره بازار و اساساً در سودآوری بانک تأثیر مستقیم دارد. به هر حال مشکل، تعیین معیار مناسب نرخ بهره بازار می‌باشد. دیگر شرایط محیطی که ممکن است در هزینه‌ها و درآمد بانک تأثیر بگذارد، تغییر در سطح قیمت یا شرایط تورمی در اقتصاد است.

در بررسی زیان‌ها و عواید بانک از تورم می‌توان نتیجه‌گیری کرد که اثر تورم در عملکرد بانک به پیش‌بینی تورم بستگی دارد. اگر تورم کاملاً پیش‌بینی شده و نرخ‌های سود با توجه به آن تنظیم شده باشند، در نتیجه رشد درآمد‌ها سریع‌تر از رشد هزینه‌ها می‌شود و این موضوع تأثیر مثبت بر سودآوری بانک دارد. به هر حال اگر تورم پیش‌بینی نشده باشد و بانک‌ها در تعدیل نرخ‌های سود، کند عمل کنند، این احتمال وجود دارد که هزینه‌های بانک سریع‌تر از درآمد‌های آن افزایش یابند و از این رو بر سودآوری بانک تأثیر معکوس داشته باشد. سیاست تقسیم سود، خط مشی است که بر پایه آن میزان سود تقسیمی، میزان سود انباشته و پاداش هیئت مدیره، زمان پرداخت، نحوه تأمین مالی و دیگر موضوعات مرتبط مدون و مکتوب به مجمع عمومی سهامداران ارائه می‌شود. همچنین تقسیم سود، از جمله راهبردهای کوتاه مدت و بلند مدت شرکت‌ها است که آثار آن در هر سال مالی در مجمع عمومی شرکت‌ها آشکار می‌شود و بر پایه آن عملکرد شرکت ارزیابی می‌شود (رهنما و همکاران، ۱۳۸۶). سود قابل تقسیم، عبارت است از سود خالص سال مالی منهای زیان‌های وارده سالهای مالی قبل و اندوخته قانونی مذکور در ماده ۲۳۸ قانون تجارت و سایر اندوخته‌های اختیاری به علاوه سود قابل تقسیم سالهای قبل که تقسیم نشده است.

همانگونه که جریان وجوه نقد در شرکت برای ارزیابی توان و وضعیت نقدینگی آن از اهمیت بسزایی برخوردار است، سود سهام نقدی هر سهم نیز برای دارنده سهام به‌عنوان یکی از منابع ایجاد نقدینگی افراد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد (ستایش، ۱۳۹۰). سود سهام نقدی و بازده نقدی سهام، به واسطه عینیت و ملموس بودن، از جایگاه ویژه‌ای نزد پاره‌ای از ذینفعان شرکت برخوردارند. در واقع استفاده کنندگان بالفعل و بالقوه اطلاعات مالی مشتاق هستند تا از توان ایجاد نقدینگی و بعضاً توزیع آن در میان سهامداران شرکت آگاهی یابند، زیرا این اطلاعات نه تنها تصویری روشن از وضعیت مالی شرکت ارائه می‌دهد بلکه امکان برآورد و ارزیابی وضعیت آینده آن را نیز فراهم می‌سازد که بدون تردید در فرایند تصمیم‌گیری آنان حائز اهمیت است.

۳- اهداف سیاست تقسیم سود

پرداخت سود سهام به صاحبان سهام عادی یکی از راه‌هایی است که شرکت می‌تواند بدان وسیله، مستقیم بر ثروت سهامداران اثر بگذارد. بنابراین هدف از اجزای چنین سیاستی، تعیین نقشی است که این سیاست در به حداکثر رساندن ثروت سهامداران ایفا می‌کند. از آنجا که سیاست تقسیم سود تحت تأثیر عوامل متعددی قرار می‌گیرد، پرداخت تمام سود به سهامداران به معنی حداکثر رسانیدن ثروت آنان نخواهد بود.

با این وجود توزیع سود بین سهامداران دلایل متعددی دارد که برخی از آنها عبارتند از:

- ۱- سود سهام درآمد با ثباتی برای سهامداران فراهم می‌آورد، به طوری که می‌توانند بر اساس آن هزینه زندگی خود را تنظیم نمایند.
- ۲- سرمایه‌گذاران و خریداران سهام به گزارش‌ها و اخبار سود سهام سالانه شرکت‌ها توجه دارند.
- ۳- تغییرات در سود سهام حاوی اطلاعات مفیدی برای سرمایه‌گذاران می‌باشد.
- ۴- اگر سهامداران شرکتی، عادت به دریافت سود سهام داشته باشند، مشکل است یکباره سود سهام را متوقف کرد.
- ۵- عدم پرداخت سود ممکن است باعث تبلیغات تهاجمی رقبا علیه شرکت شود.
- ۶- سهامداران از طریق دریافت سود، بازده سرمایه‌شان را بدست می‌آورند یا این شانس را پیدا می‌کنند که سهام خود را به قیمت بالاتری بفروشند.
- ۷- پرداخت سود باعث کاهش عدم اطمینان سهامداران نسبت به دریافت بازده سرمایه‌شان می‌شود (جانی، ۱۳۷۸).

۴- صورت‌های مالی در بانکها

هدف صورت‌های مالی، ارائه اطلاعاتی تلخیص و طبقه‌بندی شده درباره وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف‌پذیری مالی واحد تجاری است که برای طیفی گسترده از استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی در اتخاذ تصمیمات اقتصادی مفید واقع می‌شود. صورت‌های مالی همچنین نتایج وظیفه مباشرت مدیریت یا حسابداری آنها را در قبال منابعی که در اختیارشان قرار گرفته است نشان می‌دهند. به منظور دستیابی به این هدف، در صورت‌های مالی یک واحد تجاری اطلاعاتی درباره موارد زیر ارائه می‌شود:

- الف- دارایی‌ها
- ب- بدهی‌ها
- ج- حقوق صاحبان سهام
- د- درآمدها
- ه- هزینه‌ها
- و- جریان‌های نقدی. (تالانه، ۱۳۹۰)

این اطلاعات همواره با سایر اطلاعات مندرج در یادداشت‌های توضیحی، استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی را در پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی واحد تجاری و خصوصاً در زمانبندی و اطمینان از توانایی آن در ایجاد وجه نقد کمک می‌کند. مجموعه کامل صورت‌های مالی شامل اجزای زیر است:

- صورت‌های مالی اساسی: ترازنامه صورت سود و زیان، صورت سود و زیان جامع، صورت جریان وجه نقد.
- یادداشت‌های توضیحی

۴-۱- صورت‌های مالی اساسی

- ترازنامه: بانکها باید صورت و زبانی ارائه کنند که در آن، درآمدها و هزینه‌ها برحسب ماهیت آنها طبقه‌بندی و مبلغ هر یک از انواع اصلی درآمد و هزینه منعکس شود.
- صورت‌های سود و زیان جامع: هدف از تهیه صورت سود و زیان و صورت سود و زیان جامع، ارائه کلیه درآمدها و هزینه‌های شناسایی شده طی یک دوره مالی می‌باشد.
- صورت جریان وجه نقد: صورت جریان وجه نقد با منعکس کننده جریان‌های نقدی طی دوره تحت سرفصل‌های زیر می‌باشد:

- فعالیت‌های عملیاتی
- بازده سرمایه‌گذاری و سود پرداختی بابت
- تأمین مالی
- مالیات بردرآمد
- فعالیت‌های سرمایه‌گذاری
- فعالیت‌های تأمین مالی (بدری، ۱۳۹۸).

۴-۲- یادداشت‌های توضیحی

شامل اطلاعات تشریحی و جزئیات بیشتری از اقلام منعکس شده در صورت‌های مالی اساسی است ضمن اینکه اطلاعات دیگری از قبیل بدهی‌های احتمالی و تعهدات ارائه می‌کنند.

۵- معیارها و نسبت‌های سودآوری در بانکها

یکی از شاخص‌های مهم سلامت مالی شرکت و کارایی مدیریت آن، توانایی شرکت در کسب سود قابل قبول و یا برگشتی راضی‌کننده روی سرمایه‌گذاری آن است. بدیهی است که سرمایه‌گذاران تمایلی به مشارکت در شرکتی با سودآوری و درآمد سازی ضعیف دارند، چرا که سودآوری اندک، در قیمت سهام و توانایی بالقوه شرکت در پرداخت سود سهام تأثیر منفی دارد. اعتباردهندگان نیز راضی به پرداخت وام به شرکتی با سودآوری ضعیف، نخواهند بود، چون احتمال این را میدهند که طلب آنها هرگز بازپرداخت نگردد. البته باید یادآوری شود که قدر مطلق سود اهمیت چندانی ندارد، مگر اینکه این سود در قیاس با منبع ایجاد آن (میزان سرمایه‌گذاری) مورد ارزیابی قرار گیرد. تأثیر نوسان نرخ سود بر عملکرد بانک غیرقابل انکار است. بررسی نسبت تسهیلات به سپرده‌های سرمایه‌گذاری که بیانگر دارایی‌ها و بدهی‌های حساس به نرخ سود است، بسیار ضروری به نظر میرسد. همچنین هر قدر سهم سپرده‌های کوتاه مدت در کل سپرده‌های سرمایه‌گذاری بیشتر باشد، بانک در مقابل تغییر نرخ سود از انعطاف مناسبتری برخوردار خواهد بود. (افلاطونی، ۱۳۸۹) برخی از مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی نتیجه عملکرد بانک در زمینه سودآوری به شرح زیر می‌باشند:

- ۱- سود هر سهم
- ۲- سود تقسیمی هر سهم

۵-۱- سود هر سهم (EPS)

سهامداران باید از بابت ارزش زمانی وجوهی که در اختیار بانک گذاشته‌اند و همچنین از بابت قبول ریسک بالقوه زیان، از طریق سود سهام پوشش داده شوند. سود سهام دراصل مانعی برای افزایش ارزش سرمایه حداقل به اندازه نرخ تورم نگران کننده است. در برخی موارد سود سهام پرداختی با رشدی بیش از نرخ بهره پس اندازهای بلندمدت، با نادیده گرفتن افزایش ارزش سرمایه و تأثیر آن بر درآمدهای آتی انجام می‌گیرد. با محاسبه نسبت سود، هر سودی که بانک در یک دوره مشخص به ازای یک سهم عادی به دست آورده است، معین می‌شود که از متداولترین نسبتهای مالی است که محاسبه و تجزیه و تحلیل می‌شود. برای محاسبه این نسبت، مقدار «سود پس از کسر مالیات» را بر تعداد سهام عادی که در دست سهامداران است، تقسیم می‌کنند و چنانچه سهام ممتاز وجود داشته باشد، آن را از رقم «سود پس از کسر مالیات» کسر و سپس سود قابل تخصیص به سهام عادی را محاسبه می‌کنند.

۵-۲- سود تقسیمی هر سهم (DPS)

این نسبت نشان دهنده مبلغ سودی است که بانک بابت هر سهم پرداخت می‌کند. برای محاسبه این نسبت، رقم متعلق به سود تقسیمی سهام را بر تعداد سهام عادی که در دست سهامداران است، تقسیم می‌کنند.

۵-۳- درصد سود تقسیمی (نسبت سود پرداختی)

با استفاده از این نسبت، سود نقدی پرداختی به سهامداران را به صورت درصدی از «سود هر سهم» بیان می‌کنند. برای محاسبه این نسبت، «سود تقسیمی هر سهم» را بر «سود هر سهم» تقسیم می‌کنند.

الف- حاشیه سود: این نسبت را حاشیه سود خالص نیز می‌نامند و در بانکها سودآوری هر ریال از درآمد را محاسبه می‌کنند، به این ترتیب که مقدار «سود پس از کسر مالیات» بر درآمدهای مشاع و غیرمشاع تقسیم می‌شود. درآمدهای مشاع درآمدهایی هستند که از محل سرمایه‌گذاری مشترک بین سپرده‌گذاران و نیز حق الوکاله سهم بانک و همچنین از محل درآمدهای مشترک حاصل بین بانک و وام‌گیرندگان از محل تسهیلات اعطایی بدست می‌آیند. (بدری، ۱۳۹۸) درآمدهای غیرمشاع هم درآمدهایی هستند که از محل ارائه انواع خدمات و کارمزدهایی که اخذ می‌شود، به دست می‌آیند.

ب- نرخ بازده سرمایه‌گذاری: نرخ بازده سرمایه‌گذاری میزان سود به ازای هر ریال از وجوه سرمایه‌گذاری شده در بانک را محاسبه می‌کند، به این ترتیب که «سود پس از کسر مالیات» را بر «متوسط سرمایه» تقسیم می‌کنند. نرخ بازده، رابطه بین حجم سرمایه‌گذاری و سود را تعیین می‌کند. اگر بانک بر حجم سرمایه‌گذاری‌های خود بیفزاید (دارایی‌اش افزایش یابد)، ولی نتواند متناسباً مقدار سود پس از کسر مالیات خود را افزایش دهد، نرخ بازده سرمایه‌گذاری‌اش کاهش می‌یابد. بنابراین، افزایش حجم سرمایه‌گذاری به خودی خود باعث بهبود ثروت سهامداران نمی‌شود. این نسبت، نرخ بازده سرمایه‌گذاری و توانایی بالقوه را برای تشکیل سرمایه داخلی ارزیابی می‌نماید. در شرایط تورمی، برای اینکه یک بانک پایه سرمایه‌اش را در شرایط واقعی حفظ نماید، حتی با فرض عدم وجود سود، این نسبت باید معادل تورم باشد. ممکن است بازده بالای سرمایه با کفایت سرمایه نسبت عکس داشته باشد.

همچنین تحلیلگران باید آگاه باشند که ممکن است بانکی که با سرمایه ناکافی تشکیل شده و سوددهی ناچیز دارد، بازدهی‌اش بیش از بازده سرمایه بانکی باشد که با سرمایه مناسب تشکیل شده و عملکرد خوبی دارد، چون ذخایر ناکافی برای پوشش زیان ناشی از وام سرمایه را مبالغه‌آمیز جلوه می‌دهد. چنانچه ذخایر زیان ناشی از وام‌های اعطایی را پوشش ندهد، این نسبت می‌تواند مختل گردد. از طرفی، تا زمانی که ذخایر به طور صحیح تعیین نشوند و ارزش دفتری دارایی‌های مخاطره‌آمیز بانک به درستی اصلاح نگردد، سرمایه بانک به طور دقیق گزارش نخواهد شد (جنانی، ۱۳۷۸). از آنجایی که سرمایه از محل وجوه متعلق به دیگران تأمین شده و سهامداران در مقابل راکد ماندن سرمایه خویش انتظار پاداش بیشتری نسبت به سپرده‌گذاران دارند، بنابراین، سرمایه منبع پرهزینه‌ای برای تأمین وجه می‌باشد. به دلیل آنکه سرمایه به‌عنوان پشتوانه‌ای برای تضعیف ارزش دارایی‌های مخاطره‌آمیز در نظر گرفته می‌شود، پرداخت هرگونه وامی توسط بانک، تخصیص مبلغ متناسبی از سرمایه با توجه به کفایت سرمایه را ایجاب می‌کند. بنابراین، اگر افزایش سرمایه موجب افزایش قدرت وام‌دهی بانک گردد، تأثیر آن در بازدهی سرمایه‌گذاری ناچیز خواهد بود، ولی چنانچه افزایش سرمایه بانک موجب افزایش وام‌دهی بانک نگردد، موجب کاهش نسبت بازدهی سرمایه‌گذاری خواهد شد.

ج- نسبت بازده دارایی: این نسبت، نسبت سود عملیاتی را به کل منابعی که تحت مدیریت بانک قرار دارد، مرتبط می‌سازد. این نسبت، بهترین نسبت برای ارزیابی مدیریت است و خالص درآمدی را که از بکاربردن کل دارایی‌های بانک ایجاد می‌شود، ارزیابی می‌کند. از این رو، کمتر از نسبت بازده سرمایه در معرض انحراف است. اختلاف این نسبت بین بانکها که بر مفاهیم محدودتر دارایی مانند دارایی‌های درآمدزا (کلیه وام‌ها، پیش پرداخت‌ها، سرمایه‌گذاری‌ها و سپرده‌های بهره‌دار) متکی است، دید

وسیعتری را نسبت به اختلاف بین بانکها ارایه می‌دهد. این نسبت نشان‌دهنده یک ریال سود برای هر صد ریال از دارایی‌هاست. این نسبت تا حدودی کارایی دارایی‌ها را مشخص می‌نماید، ولی نکته اساسی این است که در طبقه‌بندی دارایی‌ها که عمده‌ترین آنها وام‌ها می‌باشد، درجه ریسک دارایی‌ها در نظر گرفته نمی‌شود، به نحوی که اگر بانکی با دارایی متوسط، دارایی بیشتری نسبت به بانک دیگر داشته باشد، ولی میزان طبقات وام‌های معوقه‌اش بیشتر باشد، در این نسبت بازده دارایی بیشتری خواهد داشت، لذا میزان بیشتر این نسبت نمیتواند لزوماً کارایی و ریسک دارایی‌ها را نشان بدهد و استفاده صرف از این نسبت برای نتیجه‌گیری کلی درباره دارایی‌ها، گمراه کننده خواهد بود. بنابراین، این امر زمانی مفید خواهد بود که میزان ریسک دارایی‌های سودآور را نیز در نظر بگیریم.

۶- نسبت خالص مابه‌التفاوت بهره پرداختی و بهره دریافتی

این نسبت، فقط آن دارایی‌ها و بدهی‌هایی را شامل می‌شود که نرخ بهره به آنها تعلق می‌گیرد. از این‌رو، تأثیر سپرده‌های دیداری بدون بهره، سرمایه و نیز ذخیره‌های قانونی فاقد بهره‌وری خالص بهره دریافت شده و نتیجتاً سود بانک را نشان نمی‌دهد. آنچه در این نسبت مفید است، این است که اثر نرخ‌های بهره بر سود را جدا نموده و بدین وسیله، شناخت بهتری نسبت به منابع سودآوری بانک و نتیجتاً آسیب‌پذیری درآمدهای بانک ارایه می‌نماید. (رهنما رود پستی، ۱۳۸۶)

نکته اساسی در این نسبت، میزان سودآوری بانک حاصل از مابه‌التفاوت دو نرخ است.

نسبت خالص سوددهی: این نسبت، درآمدهای اصلی بانک، یعنی درآمد حاصل از مابه‌التفاوت بهره پرداختی و دریافتی را به صورت درصدی از متوسط کل دارایی‌ها مشخص می‌نماید.

۷- عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری درباره انتخاب خط مشی تقسیم سود بانک‌ها

در خصوص تقسیم سود، تئوریها و دیدگاه‌های زیادی مطرح شده است. برای مدیران و سرمایه‌گذاران نیز این مسأله از اهمیت زیادی برخوردار است. از این رو بخشی از توان و توجه مدیران شرکت‌ها معطوف به مقوله ای است که از آن با عنوان «خط مشی تقسیم سود» یاد می‌شود. می‌توان گفت تغییر خط مشی تقسیم سود شرکت به سهامداران و سرمایه‌گذاران پیام می‌دهد که وضعیت مالی شرکت چگونه است. از جمله موارد عدم شفافیت اطلاعاتی بازار، مشخص نبودن خط مشی تقسیم سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس می‌باشد که به نظر می‌رسد در بورس به آن توجه خاصی نشده است.

اما مهمتر از خط مشی تقسیم سود، ریشه‌یابی دلایل اتخاذ یک خط مشی تقسیم سود مشخص از سوی شرکت‌ها است. این موضوع می‌تواند راهگشای تصمیم‌گیری‌های مهم اقتصادی برای گروه‌های مختلف ذینفع، بویژه سرمایه‌گذاران باشد. زیرا دلایل و عوامل تعیین کننده به دست آمده از این ریشه‌یابی، نه تنها به توضیح رفتار شرکتها در گذشته کمک می‌نماید، بلکه ابزاری را برای پیش بینی حرکت و مسیر آتی آنها در این حوزه فراهم می‌آورد. طبق نظریه انتظارات عقلایی، سهامداران انتظارات خاصی از شرکت در مورد سود دارند اگر اعلان سود مطابق آن چیزی باشد که بازار انتظار دارد، قیمت‌ها تغییر نخواهد کرد؛ ولی اگر سهامدار در بازار یک تغییر غیرمنتظره در سود تقسیمی ببیند از خود خواهد پرسید که منظور مدیران از این تغییر چه بوده است. (جهانخانی، ۱۳۷۲)

شرح فوق اهمیت خط مشی تقسیم سود و تأثیر روانی میزان سود را در قیمت سهام و انتظارات سهامدار بیان می‌کند. شرکتها سیاست‌های مختلفی را برای تقسیم سود دارند؛ ولی صرف نظر از سیاست خاص هر شرکت، مدیران سعی می‌کنند با توجه به اطلاعاتی که از آینده شرکت دارند میزان سود تقسیمی را طوری تنظیم کنند که از تأثیرات منفی تغییرات سود تقسیمی بر روی سهامداران احتراز نمایند.

نتیجه

سیاست تقسیم سود و عوامل مؤثر بر آن موضوعی است که مورد توجه مدیران، کارشناسان، استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی و نظریه پردازان حیطه مالی و حسابداری بوده است. به این صورت که بسیاری از تئوری‌های مالی به تبیین و تشریح این موضوع پرداخته اند. سیاست تقسیم سود در بانک‌ها به علت ماهیت متفاوت آن‌ها با سایر صنعت‌ها ممکن است متفاوت باشد. اگر به صورت جامع پرداخت سود نقدی بانک‌ها توجه شود، بانک‌ها تلاش می‌کنند تا جایی که امکان دارد، از پرداخت سود نقدی اجتناب و یا آن را به حداقل برسانند. پرداخت سود نقدی منجر به کاهش نقدینگی بانک می‌شود و بانک‌ها برای مدیریت نقدینگی سعی در کاهش پرداخت سود نقدی دارند زیرا در صورت کمبود نقدینگی مجبور به استقراض بین بانکی و اسقراض از بانک مرکزی با نرخ‌های بالا می‌شوند. همچنین با عدم تقسیم سود در پی افزایش سرمایه پایه و افزایش کفایت سرمایه خود هستند. چرا که

همانطور که گفته شد حاشیه امنی را برای خود ایجاد کنند تا بتوانند به پشتوانه نسبت کفایت سرمایه خود تسهیلات بیشتری را اعطا کنند. از طرف دیگر بانک مرکزی نیز با تدوین قوانین و مقررات در زمینه نحوه ذخیره گیری مطالبات در جهت حمایت از سپرده گذاران سعی در محدود کردن بانک ها در پرداخت سود نقدی به سهامداران می کند.

منابع

- افلاطونی، عباس و لیلی نیکبخت. (۱۳۸۹) کاربرد اقتصاد سنجی در تحقیقات حسابداری، مدیریت مالی و علوم اقتصادی، چاپ اول، تهران، انتشارات ترمه.
- بدری، احمد (۱۳۹۸). مقدمه ای بر اقتصاد سنجی مالی. انتشارات نص.
- تالانه، عبدالرضا و غزل مرتضائی شمیرانی، (۱۳۹۰) محرک های تصمیم تقسیم سود: پیام بازار «بررسی های حسابداری و حسابرسی» دوره ۱۸. شماره ۶۳. ص ۳۹-۶۳
- جهانخانی، علی (۱۳۷۲) نقدی بر چگونگی قیمت گذاری سهام در بورس اوراق بهادار تهران، تحقیقات مالی زمستان؛ جلد ۱ شماره ۷۵-۹۴
- جنانی، محمدحسن. (۱۳۷۸) تقسیم سود سهام نظریه ها و روش ها مجله بورس. شماره ۱۷ ص ۴۲-۴۵
- ستایش، محمد حسین و زینب مهتری (۱۳۹۰) تجزیه و تحلیل رابطه بین جریان های نقد عملیاتی و تغییرات سود تقسیمی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. مجله دانش حسابداری، سال دوم، شماره ۵ ص ۱۴۹-۱۵۱
- رهنما رود پستی، فریدون و همکاران (۱۳۸۶) مدیریت مالی راهبردی (ارزش آفرینی) تهران انتشارات کساکوش.
- ریاحی، احمد (۱۳۸۱) تئوری های حسابداری. تهران: انتشارات ترمه.
- هاشمی، سید عباس و امیر رسائیان (۱۳۸۸) بررسی عوامل مؤثر بر سیاست تقسیم سود شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. مجله دانشکده علوم اداری و اقتصاد دانشکده علوم اداری اقتصاد دانشگاه اصفهان، سال بیستم، شماره ۵۱

